

ŽIVOT I KNJIŽEVNO DJELO SPLIČANINA PETRA MACUKATA

DUŠAN BERIĆ

Na početku XVIII. vijeka, poslije gotovo jednog vijeka mrtvila, živnuo je književni život u Splitu, zahvaljujući upravo nastojanjima nekolicine Splicišana, koji osnovaše negdje u junu 1703. književno društvo Ilirsku akademiju sa zadatkom, da »gaji narodni jezik za književnu upotrebu i da objavljuje prijevode na tome jeziku«. ¹ Među književnicima kruga Ilirske akademije vidno mjesto zauzima i Petar Macukat, doseljenik iz Bosne, koji je sa svega jednim djelom ušao u našu književnu historiju.

Za splitsku porodicu Macukata pouzdano znamo da se doselila iz Bosne, iako jednu porodicu Macukata nalazimo u Zadru već na početku XVI. vijeka. Tako iz akata zadarskog notara Antonija de Zandonatisa doznajemo, da je 8. jula 1504. neki »maistro Steffano Mazucato cerdone« uzeo u zakup od Simona de Nassi sve prihode njegova posjeda na otoku Sali skupa sa 600 glava sitne stoke za 42 zlatna dukata na godinu, ² dok njegov sin osam godina kasnije, za kojega stoji »maistro Antonio quondam Steffano Mazucato cerdone e cittadino di Zara«, što znači, da mu je otac već bio mrtav, uzima 4. jula 1512. od Biasia de Soppe u zakup sve njegove posjede u blizini Kamenjana na 5 godina. ³

U Split se porodica Macukat naselila iz Livna tek u drugoj polovini XVII. vijeka, budući da je od toga vremena pa dalje nalazimo zapisanu u starim splitskim maticama. Od ove porodice sačuvalo nam se do danas i rodoslovno stablo, ovjereno 1790. godine, ⁴ a koje je u svo-

¹ Čičin Šain Ć., Ilirska akademija u Splitu, njeno vrijeme i sjedište, (Split 1952), Izd. Muzeja grada Splita, sv. 3, str. 7—8. — Isti, Akademija ilirska u Splitu. »Književni Jadran« (Split 1953), god. II, br. 18.

² Gunjača St., Repertorium actuum domini Antonii de Zandonatis olim publici et iurati notarii Jadre, Starine JA 42 (Zagreb 1949), str. 318.

³ Ibid., pag. 317.

⁴ Geneološko stablo porodice Macukata sa grbom nalazi se u Arheološkom muzeju u Splitu. U lijevom uglu pri dnu stoji:

»Gaetano Corunchio di Veneta Autorità Notario Pubblico Coadjutor al Civile di Spalato ha Conformato il presente Alberro Genealogico sulla base delle

je doba objavio Don Frano Bulić.⁵ Za Matu, oca književnika Petra Macukata, koji je umro u Splitu 22. septembra 1708. u starosti od 50 godina,⁶ stoji u rodoslovnom stablu, da je došao pod vlast Mletačke republike iz Turske »col seguito di 70 famiglie Cristiane nel 1556«, a to je pogrešno, jer je ovaj rođen negdje 1658. godine. Mate je, čini se, imao još tri brata: Franu, koji je umro 24. aprila 1691. od 50 godina u Splitu,⁷ zatim Nikolu, za kojega u stablu stoji da je bio »primo a conquistare la piazza di Knin«, pa Jakova, za kojega u istom stablu stoji da je umro »in guerra sotto Livno«. Oba ova brata, Nikola i Jakov, spominju se 15. aprila 1697. u jednom spisu generalnog providura za Dalmaciju Daniela Dolfina.⁸ Jakov je imao četvero djece, od kojih se dvoje navode i u rodoslovnom stablu: Ivan i Toma.⁹ Ivan, koji je umro 27. aprila 1735.,¹⁰ kao i njegovi nasljednici, nose uz porodično prezime Macukat još i nadimak Škutor (Scutor), a to je ona grana Macukata Škutora, koja se lijepo može pratiti do kraja XVIII. vijeka u splitskim maticama. Jakovljevi brat Nikola također je imao više djece,¹¹ ali se ova grana brzo ugasila u Splitu.

Mate je sa ženom Jelom¹² imao, koliko smo prema maticama mogli utvrditi, šestoro djece: Petra, koji se kasnije istakao na književnom polju, zatim Marka, Franu, Antuna, koji je umro 29. aprila 1716. kao klerik,¹³ pa Mandu i Dujma, za kojega u stablu stoji, da je bio kape-tan.¹⁴ Jedan od ove Matine djece postao je franjevac pod imenom fra Jeronim,¹⁵ a to će biti vjerojatno Frane, jer je Marko bio oženjen.¹⁶

fedi di Nascita, Attestati, Diplomi, Patenti, ed altri Publici documenti, esistenti presso il signor Collonello Stefano Mazzucatto di questa Città, sottoscritto, e sigillato assi (!) 30 Dicembre 1790.«

⁵ Bullettino di archeologia e storia dalmata XXIII, (Spalato 1900), copert. pag. 2.

⁶ Matice umrlih grada Splita (MU), knj. III, 1. 184 a. — Sve stare matice grada Splita nalaze se danas u Državnom arhivu u Splitu.

⁷ Ibid., 1. 44 a.

⁸ Kuzmanić A., Hrvatska rodna imena potalijančena, »Narodni list« (Zadar), 1876, br. 18. — Prema rodoslovnom stablu Nikola i Jakov bili bi Matini stričevi, a to se prema maticama ne može dovesti u sklad.

⁹ Djeca Jakovljeva su: Lucija krštena 29. II. 1688. (Matice rođenih, knj. V, 1. 148 a), Ivan kršten 16. VII. 1690. (MR VI, 51 a), Duiam kršten 29. VIII. 1693. (MR VI, 112 a) i Toma rođ. 1700., a umro 16. VI. 1737. (MU V, 41 a).

¹⁰ MU V, 32 a.

¹¹ Nikolina djeca su: Ana krštena 14. III. 1694. (MR VI, 120 a), Paula krštena 23. X. 1695. (MR VI, 144 b), Ivan Frane rođ. 1. IX. 1698. (MR VII, 34 b), Marko kršten 28. I. 1700. (MR VII, 60 b), Nikola rođ. 1701., a umro 27. X. 1705. (MU III, 44 b), Jakov kršten 9. V. 1705. (MR VII, 151 a), Marija krštena 12. IX. 1708. (MR VIII, 46 a) i Ivan rođen 28. XII. 1711. (MR VIII, 117 a).

¹² Umrila 17. VIII. 1713. od 50 godina (MU IV, 13 b).

¹³ MU IV, 71 b.

¹⁴ Marko je kršten 18. VII. 1688. (MR V, 154 a), Frane 23. X. 1691. (MR VI, 76 a), Antun 6. II. 1695. (MR VI, 136 b), Manda 25. VII. 1698. (MR IV, 328 b), a Dujam 15. X. 1699. (MR VII, 53 a), koji je umro 7. VI. 1749. u Splitu (MU V, 111 a).

¹⁵ Crnica O. A., Naša Gospa od Zdravlja i njezina slava, (Šibenik 1939), str. 428.

¹⁶ Markova žena, koja je u maticama zabilježena kao »Gierolima Furioso Descovich v(edov)a q(uonda)m Marco«, umrla je 19. IV. 1757. od 54 godine (MU V, 165 a).

Matina grana Macukata nastavila se preko sina mu književnika Petra, koji je sa ženom Ivanicom¹⁷ imao obilato djece: Matu, Jelu, Stjepana, Perinu, Ivana, Dujma, pa opet Perinu i Mihovila.¹⁸ Najstariji sin Petrov Mate postao je arcidjakon i splitski kanonik, a poslije očeve smrti 1754. sindik franjevačkog samostana na Dobrom u Splitu.¹⁹ Za Petrova sina Stjepana, koji će nastaviti lozu Macukata, stoji u rodoslovnom stablu, da je bio »Collonello di Spalatro aggregato alla Nobiltà di Almisa colla Fraterna 1768«, a on će kasnije i dati izraditi i potvrditi rodoslovno stablo 1790. godine.²⁰ Dujam je pak bio, kao što i u stablu stoji »cancellier«, pa ga na dužnosti kancelara kliškog providura nalazimo 1774. godine.²¹ Osim Dujma Petar je po rodoslovnom stablu imao i sina Andela, za kojega također stoji, da je bio »cancellier«, a kojega nalazimo kao sekretara generalnog providura za Dalmaciju Francesca Faliera, te se kao takav potpisao 1784. na jednom ćirilskom dokumentu sa »Andjelo Marie Cukati segretario«.²² Anđelo je umro od kuge u Splitu 2. maja 1784. godine.²³ U rodoslovnom stablu naveden je kao kanonik i Petrov sin don Antun, za kojega smo našli u maticama da je umro 5. februara 1765. od 37 godina.²⁴ Ako je Antun zaista sin Petrov, kako stoji u stablu, onda će on biti identičan sa onim Petrovim sinom, koji je rođen 29. augusta 1728. godine, samo što se u maticama ovaj zove Ivan.²⁵

Petar Macukat je rođen negdje 1686., valjda u Sinju, kao prvo dijete Mate i Jele, jer ga nismo našli zabilježena u splitskim maticama. Njegov brat Marko rođen je već u Splitu 1688., iste godine kad i njegova rođaka Luce, kći Jakovljeva. To znači, da se porodica Macukat doselila u Split negdje u oktobru 1687., pošto su 25. septembra 1686. Mlečani preoteli Sinj iz turskih ruku, a to bi se donekle slagalo sa onim, što je u rodoslovnom stablu rečeno za Petrova oca Matu, da je došao iz Turske skupa sa 70 kršćanskih porodica, samo što je tu pogrešno, kao što smo već rekli, zabilježena 1556. kao godina dolaska.²⁶

¹⁷ Umrta 8. XII. 1761. od 65 godina (MU V, 194 b).

¹⁸ Mate je kršten 8. XI. 1720. (MR IX, 110 b), a umro 24. IV. 1795. (MU V, 185 b), Jela je rođ. 6. V. 1722. (MR IX, 154 a), a umrla 11. V. 1803. (MU VI, 245 a), Stjepan je rođ. 21. X. 1723. (MR IX, 165 b), a umro 27. XII. 1813. (MU VII, 54 a), Perina je rođ. 3. XI. 1726. (MR X, 30 b), Ivan je rođ. 29. VIII. 1728. (MR X, 71 b), Dujam je rođ. 8. X. 1729. (MR X, 94 b), Perina je rođ. 26. VI. 1731. (MR X, 127 a), a umrla 10. VII. 1744. (MU V, 86 b), a Mihovil je rođ. 2. XI. 1733. (MR X, 148 b).

¹⁹ Crnica O. A., o. c., pag. 429—430.

²⁰ Vidi bilj. pod 4.

²¹ Crnica O. A., o. c., pag. 432.

²² Miscellanea II—IV, Izd. Državnog arhiva u Zadru 1950.—1952., str. 134.

²³ Nota de Morti dal Contaggio Pestilenziale in Spalato, principio li 10 Marzo 1784, sino li 23 Giugno 1784. — Rukop. u Biblioteci Fanfogna-Garagin u Trogiru.

²⁴ MU V, 207 a.

²⁵ MR X, 71 b.

²⁶ Desnica B., Smrt Stojana Jankovića i seoba ramskih franjevaca u Dalmaciju, Magazin Sjeverne Dalmacije I, (Split 1934.), str. 36 i dalje. — Crnica O. A., o. c., pag. 4—5.

U rodoslovnom pak stablu za Petra Macukata stoji, da je bio »Capitano Direttore de Bosnesi venturieri sotto Sign«. Vrijeme kada je Petar mogao komandovati spomenutim bosanskim plaćenicima sigurno je bilo za turske navale na Sinj u julu i augustu 1715. godine.²⁷

Nakon pobjede nad Turcima pod Sinjom 15. augusta 1715. skloniše se sinjski franjevci u Split, gdje ih je dočekaao Petar Macukat, koji je bio sindik bosanske franjevačke provincije, na osnovu povlastice podijeljene već od ranije njegovoj porodici.²⁸ Kao sindik Petar se zauzimao, da sinjski franjevci dobiju prikladno mjesto za stanovanje i crkvu za vjerske funkcije,²⁹ te kad su se ovi pokušali smjestiti na Pojišanu, on je skupa sa Nikolom Radivukom, kao »Procuratori delli RR PP Minori Osservanti della Bosina Argentina«, dva puta, 10. marta 1718. i 11. januara 1719. godine, podnio predstavke splitskom knezu kapetanu za dobijanje spomenutih povlastica za sinjske franjevce.³⁰ Kada franjevcima nije uspjelo dobiti dopuštenje za gradnju samostana na Pojišanu, Petar Macukat je za ove, nakon smrti zidara Ivana Filipovića i njegove žene Lucije, kupio na dražbi njihovu ostavštinu od dvije kućice sa vrtom i dva bunara na Dobrom za svotu od 4560 mletačkih lira, sklopivši kupopradajni ugovor 10. augusta 1728. u kancelariji javnog bilježnika Petra Mistruzzi, dok je predaju franjevcima izvršio godinu dana kasnije 11. augusta 1729. također u kancelariji javnog bilježnika, i to pred njegovim zamjenikom Zakarijom Guidotti. Tako je zahvaljujući Petru Macukatu nastao franjevački samostan na Dobrom u Splitu.³¹

Petar Macukat je i dalje vršio službu apostolskog sindika bosanske franjevačke provincije, sve do njena razdjeljenja 1735. godine, a od tada pa do smrti tu istu službu samo za novu dalmatinsku provinciju sv. Kaja, u čemu ga je naslijedio njegov sin kanonik don Mate Macukat.³² Inače se za Petra zna, da je bio »dobrostojni trgovac« u Splitu, a usto i »Console alla Scala di Lazzaretti«, te prema tome jedna od istaknutih ličnosti grada Splita toga vremena.³³ Petar je umro u starosti od 68 godina, a njegova osmrtnica u splitskim maticama glasi: »Adi 11 Febraro 1754. Il Sig(nor) Pietro Mazzucatto d'anni 68 in c(irc)ja passo da q(ue)st' alla miglior vita, munito de S(an)ti Sacr(ament)j dal R(everen)do Miletich, e fu sepolto à S. Domenico«. ³⁴

²⁷ Crnica O. A., o. c., pag. 8—15.

²⁸ Ibid., pag. 16.

²⁹ Ibid., pag. 18.

³⁰ Per li PP. Minori Osservanti della Bosina Argentina, l. 19, 27—28, — Rukop. zbirka dokumenata iz g. 1717.—1722. u franjev. samostanu na Dobrom u Splitu.

³¹ Crnica O. A., o. c., pag. 51—52.

³² Ibid., pag. 16, 428.

³³ Ibid., pag. 429.

³⁴ MU V, 147 a.

Književni rad Petra Macukata nije ni do danas dovoljno osvjetljen. Poznato nam je svega jedno jedino njegovo štampano djelo, iako se prema riječima Jeronima Kavanjina u »Bogatstvu i uboštvu« čini, da je prevodio i propovijedi Paola Segneria:

mlad Macukat Jožafata
sveti život, dar milosti,
pravu a u mudrost Senjara oca
prelje u kratko stavi štioca. (VII, 162)³⁵

Nažalost, o propovijedima (»prelje«) Segneria u Macukatovu prijevodu, koje vjerojatno ostadoše u rukopisu, nije nam ništa poblize poznato. Djelo pak, koje je izdao štampom kao mladić od 22 godine, jest:

XIVOT / S.GA GIOSAFATA / OBRACHIEN / OD BARLAAMA / Syednim verscem nadostavghien Radi / xena bitti osudyen / Pisane Parvi put à Talianski yezik. A sada / prinesene, i istumačene u Slovinski / yezik / PO' PETRV MACVKATTV / Pučaninu Splitskomu. / (Štamp. znak: kruna.) IN VENETIA, MDCCVIII. / Per Domenico Lovisa. / CON LICENZA DE' SUPERIORI.³⁶

Kao što se iz naslova vidi, Macukatovu osminsku knjižicu (vel. 15 × 10 cm.) od 96 strana štampao je 1708. mletački štampar Domenico Lovisa. Međutim, najprije Kukuljević,³⁷ a po njemu Ljubić³⁸ i Crnica³⁹ navode, da je Macukatova knjižica doživjela dva izdanja, prvo 1707., a drugo 1708. kod Bartolomeja Occhi. Za prvo izdanje Kukuljević kaže, da ga je štampao 1707. Domenico Lovisa. Ali, kao što se iz navedenog naslova vidi, a isto tako i po dopuštenju padovanskih reformatora od 2. aprila 1708., djelo je po prvi put štampao Domenico Lovisa iste godine, a ne nikako 1707., dok ono tobožnje izdanje Bartolomeja Occhi iz 1708. nije nikada ni bilo štampano.

Iza uvodnih riječi »PRIPOSCTOVANIM sctiočem POZDRAV« na str. 3, koje je potpisao »Vasc ponixeni Sluga Petar Mačukat« i odobrenja za štampu na str. 4, koju su izdali »NOI REFORMATORI Dello Studio di Padova« 2. aprila 1708., a potpisali: Ferigo Marcello Proc; Ref., Marin Zorci Ref. i Agostino Gadaldini Segr., dolazi na str. 5—87 tekst »XIVOT SVETOGA GIOSAFATA«. To je ustvari poznati »duhovni roman«, upravo kristijanizirana legenda o Budinom životu, poznata i kod nas još iz srednjovjekovne staroslovenske književnosti,⁴⁰ a u koju je dospjela preko Bizanta. U tom »duhovnom romanu« iznesen je život Jozafata (Joasafa), sina indijskog kralja Avenerija, kojemu

³⁵ Stari pisci hrvatski XXII, (Zagreb 1913), str. 125.

³⁶ Sveuč. knjižnica u Zagrebu ima dva primjerka, jedan u zbirci Rara, a drugi sign. 96—931, oba lijepo sačuvana, dok Biblioteka Teologije u Splitu pod sign. XI A 58 ima također to djelo, ali bez naslovne strane.

³⁷ Kukuljević Sakcinski I., Bibliografia hrvatska I, (Zagreb 1860), br. 1009.

³⁸ Ljubić S., Ogledalo književne poviesti jugoslavjanske II, (Rieka 1869.), str. 408.

³⁹ Crnica O. A., o. c., pag. 16 nota 18, pag. 429.

⁴⁰ Jagić V., Djela IV, (Zagreb 1953), str. 286.

su mudraci prorekli, da će mu sin postati kršćanin. Radi toga je Jozafat još od djetinjstva brižljivo čuvan, ali, kada je kao mladić upoznao stvarni život i počeo o njemu razmišljati, pojavi se pustinjač Barlam, koji ga obrati na kršćanstvo. Jozafat uprkos svim očevim nastojanjima povuče se u pustinju, gdje je proveo čitav svoj život.

Ne samo u Srednjem vijeku, nego i kasnije, ovaj je roman bio omiljeno štivo, kako na istoku, tako i na zapadu. U Moskvi je »Život sv. Jozafata« štampao i 1680. za vrijeme cara Feodora Aleksijevića, pa je poneki primjerak i do naših krajeva zalutao.⁴¹ U Italiji pak do 1810. godine⁴² ovaj je roman doživio niz izdanja, a prema nekoj talijanskoj redakciji preveden je, mnogo prije Macukatova izdanja, i sačuvan u rukopisnom zborniku t. zv. »Dubrovačkih legendi«.⁴³

Macukat je svoj prijevod »Života sv. Jozafata« podesio prema jednom od onih talijanskih izdanja, koje su talijanski štampari iz čisto komercijalnih pobuda gotovo bez ikakvih izmjena preštamovali jedan od drugoga. U Sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu pod sign. 34451 imali smo sreću, da se namjerimo na jedno talijansko izdanje »Života sv. Jozafata«, i to od Remondinija u Bassanu bez oznake godine, a sa kojega je, čini se, Petar Macukat učinio svoj prijevod.⁴⁴ Da je upravo prema tom talijanskom izdanju Macukat podesio svoj prijevod, uvjerava nas, pored toga što se od riječi do riječi naš prijevod slaže sa talijanskim originalom, još i to, da i broj drvoreza u talijanskom originalu odgovara broju u našem izdanju, od kojih su neki istovetni sa onima kod Macukata,⁴⁵ dok kod jednog sličnog izdanja »Života sv. Jozafata« od Omobona Bettanina u Veneciji, također bez oznake godine izdanja, jedan takav drvorez nedostaje.⁴⁶

⁴¹ Arkiv za povjestnicu jugoslavensku III, (Zagreb 1854), str. 325.

⁴² Jedan primjerak iz 1810. štampan u Veneciji ima Sveučilišna knjižnica u Zagrebu pod sign. 194. 379.

⁴³ Kombol M., Poviest hrvatske književnosti do Narodnog preporoda, (Zagreb 1945), str. 30.

⁴⁴ VITA / DI SAN GIOSAFAT / CONVERTITO / DA BARLAAM, / Nouvamente corretta, ristampata, e di belle Figure adornata, / (U sredini drvorez, koji prikazuje Barlama i Jozafata.) BASSANO, NELLA STAMPERIA REMONDINI, / Con Licenza de' Superiori. Vel. 15,5 × 10 cm, 63 str., u dva stupca.

⁴⁵ Romondinijev drvorez na naslovnoj strani nalazi se kod Macukata iza nasl. strane, i to u obrnutom položaju lica. Ostali drvorezi, koji prikazuju prizore iz života Jozafata, kod Macukata su na str. 6, 10, 16, 18, 20, 21, 23, 35, 47, 62, 68, 73, 75, 79 i 84, a kod Remondinija dolaze istim redom na str. 1, 7, 4, 11, 12, 14, 15, 17, 26, 34, 45, 50, 53, 55, 57 i 61. Potpuno sličnih drvoreza imaju i jedan i drugi ukupno pet, i to kod Remondinija na str. 12, 34, 45, 50 i 57, a kod Macukata na str. 18, 47, 62, 68 i 79, dok ostali drvorezi stoje u odnosu jedni prema drugima kao slika i negativ.

⁴⁶ VITA DI / S. GIOSAFAT / CONVERTITO / DA BARLAAM. / Novamente ristampato, e coretto, e di / Bellissime Figure adornato. / (U sredini drvorez, koji prikazuje Barlama i Jozafata.) IN VENEZIA, appresso Omobon Bettanino; Spi / Ponte di Rialto, Con Licenza de' superiori. Vel. 15,5 × 10,5 cm, 64 str. (Sveuč. knjižnica u Zagrebu, sign. 63.161). — Jedini drvorez, koji je sličan drvorezu kod Macukata na str. 18, jeste onaj na str. 13, dok su ostali u odnosu kao i drvorezi kod Remondinija.

Pravopisnu i jezičnu analizu Macukatova djela dao je u svoje doba naš odlični lingvиста Tomo Maretić.⁴⁷ Ipak, da se vidi, kakav je jezik i stil Macukatova prijevoda, navodimo prema originalu Macukatova izdanja jedan odlomak, i to treću »priliku« o seljaninu i slaviću, koju je Barlam ispričao Jozafatu, kada ga je htio obratiti na kršćanstvo:⁴⁸

»Dakle rece Barlaam Giosafatu, gliubi uboghe imay milosardye od priategli Bxiy, i ovo sctoti ya govorim Giosafate cuvayse nemoy zaboraviti, i pazi neucini kako ucini yedan seglianin, koyi ufati yednoga Slavichia, à kadase Slavich vidi ufachien, rece ò seglianine priategliu moy akochiesc tii pustiti yati obechayem dati trih svita, da blaxenchiesc bitti akoyi budesc umio uzdarxat, i vellikachieti korist bitti: à tada seglianin recemu, yati obechayem akomiyi tii dasc yachiute pustiti, tada Slavich recemu: Parvi svit' yest onna stvar koyu tii nemoresc imati nemoye iskati. Drughi svit' yest, onna stvar, koyu tii imasc, akotie od potribe umie uzdarxati. Trechi svit' yest onna stvar koya nemoxe bitti nemoye virovati. Kada seglianin biasce razumio recena svitovaya bihmu puno dragho i pustiga: à Slavich poleti varhu yednoga borra velle visoka, i zovnu seglianina, i recemu, à druxe ù tuoy zao cas yesime pustio zascto ya imam ù vogli uedan draghi kamen: koyie vechi nego yedno yaye od guske, i vaglia mnogo blago à kada seglianin biasce razumio govorenye od Slavichia udiglie poce oditi zagnim po svakom garmichiu dabiga ufatio: tada Slavich recemu, ò seglianine budalo, tiisi dobro darxo onna svitovanya, koyasamti ya dao, i scto-samti ya reko onnu stvar, koyu tii imasc akotie od potribe, umi e darxati à drughi svit' bii, onna stvar, koyu nemoxesc imati, nemoye iskati; to yest tisime imaho, à nisime umio darxati, à sada tii nastoisc kakobime mogo ufatiti, allime tii nemoxesc imati; Trechi svit', bi onna stvar, koya nemoxe bitti, nemoye virovati, à tii viruyesc, da ya imam ù vogli yedan draghi kamen, vellik koliko yedno yaye od guske? dakle promisli kako ya to mogu imati ù vogli kadaye yaye od guske vechie nego ya, i rece seglianinu stoy zlom srichiom, yati nechiu vechie dati nikakva svità, kadağa tii neumisc darxati na pameti«.

Sa svoje strane Macukat je uz ovaj prijevod »Života sv. Jozafata« štampao na str. 88—96 pjesmu »PONVTKOVANYE KAKOSE SVAK IMA XENA VAROVAT«. To je poduža osmeračka pjesma od 304 stiha, uperena protivu žena. Već u samom početku Macukat pjeva:

Svi Isusa koji želite
I kraljevat š njim mislite,
Ženski obraz ne gledajte,
Nit se na njih obzirajte.

⁴⁷ Maretić T., Istorija hrvatskoga pravopisa latinskijem slovima, (Zagreb 1889), str. 171—173. — Isti, Jezik dalmatinskih pisaca XVIII. vijeka, Rad JA 209 (Zagreb 1915), str. 173—240 i 211 (Zagreb 1916), str. 1—92.

⁴⁸ Macukat P., o. c., pag. 40—42. — Druge dvije prilike su »Kralj i brat« na str. 36—38 i »Kralj i dva pustinjaka« na str. 38—40.

Sve se nastoj ukloniti
I š njima se ne skobiti,
I tko želi vidit ženu,
A u sarcu njemu željnu,
Vojsku tešku na se dviže,
Sebe meće u vražje mriže.
A daleko od nje stati
To će duši pokoj dati.⁴⁹

U nastavku svoje pjesme Macukat kaže:

Tko se godj s ženom smije
Brez pameti on svaki je,
Slip i smeten veoma je,
Tko za žene varlo 'aje.
Ki se ženam opogane
Dopali su teške rane.
Žena bludna i pogana,
Svemu puku gorka rana.
Mnoge ljude privariše,
Vičnje muke š nji dobiše.
Ako od pakla uteć misliš,
Nigda ženi ne pristupiš.
Kad god ženom progovoriš,
Paz' da mnogo š njom ne zboriš.
Prijateljstvo žensko zlo je,
Viruj tvaro otrovno je.
Riči su joj sve od meda,
Al poslidak vas od leda.
Meke riči kako ulje,
Ali sarce varlo žulje.
Žene ima svak bižati,
Tko se misli spasen zvati.
Ovo samo ja svitujem,
Od pošteni ja mirujem.⁵⁰

Nadalje Macukat navodi mnoge primjere iz Biblije, koji idu u prilog njegovoj tezi protiv žena, da na kraju završi:

Više ne ću govoriti,
Zadosta će ovo biti.
Zemlja plače, nebo zove,
Pisma Sveta ovo zbore:
Sveto jake privariše,
Mudrim pamet izvadiše.

⁴⁹ Ibid., pag. 88.

⁵⁰ Ibid., pag. 89—90.

Mnogo ženam ki govori,
 Od žene je svaki gori.
 Tkogod misli spasen biti
 I Isusu ugoditi,
 Imaš ji se varovati,
 Na obraz jim ne gledati.
 Od zli žena ja besidju,
 Vi poštene stojte u miru.⁵¹

Za nas je ova Macukatova pjesma interesantna iz više razloga. Premda se u pjevanju Macukat iskazuje često puta kao loš versifikator, jer u više stihova dolazi devet, umjesto osam, slogova, ipak je ona značajna kao dokumenat onoga doba. Već smo podvukli, da je Macukat štampao i izdao »Život sv. Jozafata«, a skupa sa njim i pjesmu »Ponutkovanje kako se svak ima žena varovat«, kao mladić od 22 godine. Sigurno je u tom mladenačkom dobu bio zagrijan literaturom uperenom protiv žena, pa će pod utjecajem iste i on ispjevati jednu pjesmu, ali će kasnije odreći se onoga, što je kao mladić pjevao, oženivši se i davši na svijet ni više ni manje, nego devetero djece.

U historiji naše starije književnosti mnogo prije Macukata susrećemo se sa sličnim pjesmama protiv žena. Tako je Mavro Orbini († 1614.)⁵² u svom djelu »Zarcalo duhovno«, štampanom 1614. u Rimu. donio jednu pjesmu »Od zlijeh žena«. Orbinovo djelo je kasnije još tri puta preštampano u Veneciji: 1621., 1628. i 1703. godine.⁵³ Sličnih misli protiv žena imamo i u »Jaruli« Jurja Barakovića (1548—1628)⁵⁴ štampanoj po prvi put 1618. u Veneciji, a kasnije još četiri puta: 1636., 1656., 1702. i 1720. godine.⁵⁵ Posebno je pak na zao glas izašao brački pjesnik Ivan Ivanišević (1608—1665),⁵⁶ koji je u svojoj antologiji pjesama »Kita cvitja razlikova« štampanoj 1642. u Veneciji, a zatim 1703. ponovo preštampanoj,⁵⁷ posvetio tome čitav »cvit« šesti pod naslovom »Od privare i zle naravi ženske«, izazvavši na taj način prve pjesničke

⁵¹ Ibid., pag. 96.

⁵² O Mavru Orbinu vidi: Radojčić N., Srpska istorija Mavra Orbinija. (Beograd 1950), izd. SAN Posebna izdanja knj. CLII, str. 5—11.

⁵³ Kukuljević Sakcinski I., o. c., pag. 116. — Rad JA 220, (Zagreb 1919), str. 259.

⁵⁴ O Barakoviću su u zadnje doba pisali: Antoljak S., Prilog biografiji hrvatskog pjesnika Jurja Barakovića, Građa 23, (Zagreb 1952), str. 41—47, i Berić D., Nekoliko podataka za biografiju Jurja Barakovića, »Moгуćnosti« (Split), 1954, br. 5, str. 324—331.

⁵⁵ Kukuljević Sakcinski I., o. c., pag. 19. — Stari pisci hrvatski XVII, (Zagreb 1889), str. XI.

⁵⁶ O Ivaniševiću vidi: Lalević M. S., Prva raspra u našoj književnosti, Glasnik JPD, (Beograd), 1932, sv. 2, str. 139—145. — Jutronić A., Brački pjesnik Ivan Ivanišević (1608—1665), Novo Doba, (Split), 25. decembra 1937, br. 298. — Isti, Pjesnik Ivanišević (1608—1665) i prve književne kritike, Republika (Zagreb), 1953, br. 11, str. 973—974.

⁵⁷ Kukuljević Sakcinski I., o. c., pag. 54.

polemike kod nas. Sasvim je razumljivo, da je ovakva lektira, koja je, kao što vidimo, prešampavana 1702. i 1703. godine u Veneciji i kružila po našem Primorju, nesumnjivo dala povoda i Petru Macukatu, da se i on ogleda na tom polju, a kao uzor za njegovu versifikaciju »Ponutkovanja kako se svak ima žena varovat«, najbliži mu je bio Mavro Orbin sa svojom pjesmom »Od zlijeh žena«, koja je takoder ispjevana u osmercima.

Zusammenfassung

DAS LEBEN UND LITERARISCHE WERKEN DES SCHRIFTSTELLERS PETAR MACUKAT AUS SPLIT

Auf Grund des bisher unbenutzten urkundlichen Materials gibt uns der Verfasser neue Angaben über das Leben und literarische Werken des im XVIII. Jahrhundert lebenden Schriftstellers Petar Macukat aus Split (1686—1754).

Petar Macukat, dessen Familie während des Morea-Krieges von Livno in Bosnien nach Split einwanderte, war von Beruf Kaufmann. Als hervorragende Persönlichkeit der Stadt Split genoss er grosses Ansehen.

Von allen seinen Werken blieb uns ein einziges erhalten, das unter dem Titel »Život sv. Jozafata« (»Das Leben des hl. Josafats«), im Jahre 1708. in Venedig bei Domenico Loviso gedruckt wurde.

Dieses Werk hat Macukat aus dem italienischen übersetzt, und zwar, höchstwahrscheinlich, auf Grund einer in Bassano bei Remondini ohne Angabe des Druckjahres gedruckten italienischen Ausgabe.

Dieser Ausgabe hat Macukat ein eigenes Gedicht mit dem Titel »Ponutkovanje kako se svak ima žena varovat«, (Ratschläge, wie sich jeder vor den Frauen hüten müsse) beigefügt. Das Gedicht hat Macukat unter dem Einfluss ähnlicher Gedichte Mavro Orbinie, Juraj Barakovičs und Ivan Ivaniševićs, geschrieben. Dem Stile und dem Versmass (achtsilbiger gereimter Vers) nach steht er aber Dichter Mavro Orbinie am nächsten.

Nach den Angaben Jeronim Kavanjins soll Macukat auch einige Predigten Paolo Segneris übersetzt haben, die uns aber nicht erhalten sind.